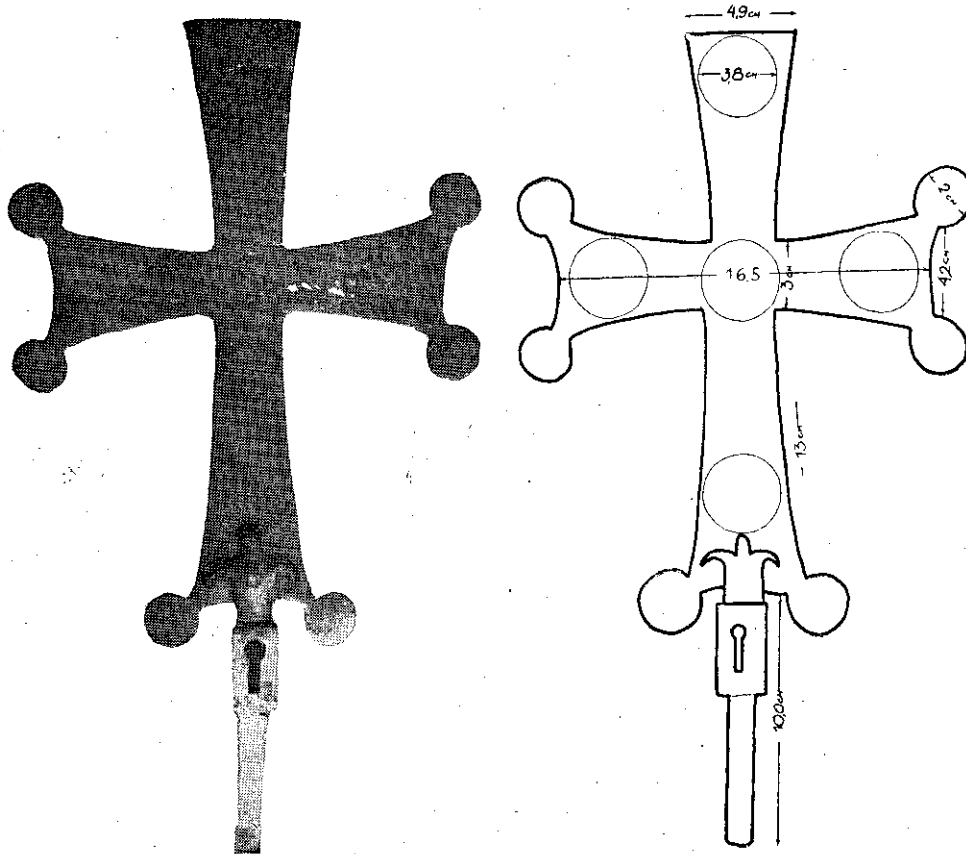

ЈЕДАН РАНОСРЕДЊОВЕКОВНИ БРОНЗАНИ КРСТ

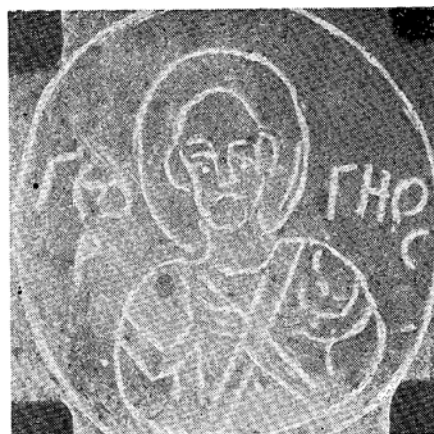
Приликом прегледа разореног средњовековног града Сврљига, недалеко од Ниша, у селу Богденици, код Александра Милановића, земљорадника, показан ми је један већи раносредњовековни бронзани крст (сл. 1). По причању овог земљорадника, он га је пронашао још 1923. године, у подножју окомитог брега на коме је био разорени град Сврљиг. Судећи по величини овог крста, могло би се претпоставити да је служио за свечане црквене процесције. Величина крста је 35 см (за остале димензије види цртеж 1).

На предњој страни крста, на сваком краку, као и у централном делу, где се

крст рачва, угравиран је по један медаљон с попрсјем светитеља. У горњем, вертикалном краку стоји: Исус Христос — ИС ХС (сл. 2), у левом, хоризонталном: св. Геронтије-ГЕРОНТИОС (сл. 3), централном делу крста: св. Георгије-ГЕОРГИОС (сл. 4), у десном, хоризонталном краку: св. Теодор-ТЕОДОРОС (сл. 5), у доњем, вертикалном: св. Полихронија-ПОЛУХРОНИА (сл. 6). Необични избор светитеља, као и њихов распоред, могао би да укаже на иконографске особине раних византијских крстова. Није искључено нпр. да је представа св. Ђорђа у централном делу крста и његове мајке св. Полихроније у доњем делу мо-

Сл. 1. Раносредњовековни бронзани крст. — Fig. 1. Croix de bronze paléomédiévale.

Сл. 2. Исус Христос. — Fig. 2. Jésus Christ.

Сл. 3. Св. Геронтије. — Fig. 3. St. Géronte.

Сл. 4. Св. Георгије. — Fig. 4. Georges.

Сл. 5. Св. Теодор. — Fig. 5. St. Théodore.

Сл. 6. Св. Полихронија. — Fig. 6. St. Polychronie.

гла настати или из култа према њему у некој провинцији раног византијског царства, или пак због тога што је црква којој је крст припадао могла њему бити посвећена. Треба напоменути да се на најранијим средњовековним реликвијарним крстовима на нашем терену, као и у Русији, представе светитеља углавном понављају, а да се ни на једном од њих не налази сличан избор и распоред светитеља.¹

На задњој страни крста нема никаквог угравираног орнамента ни натписа. Веома је карактеристичан детаљ за који је крст при дну причвршћен, нарочито део у облику призме, који је у средини празан, тако да је разрез у виду кључаонице са све четири стране отворен.

Крст је по свој прилици дело примитивног провинцијског мајстора раног византијског царства. Сам облик крста карактеристичан је за неке крстове из

VI века, чије су се представе обично налазиле на парапетним плочама са иконостаса у храмовима тога доба.² Сличан облик има и један крст изложен у Бенакијевом музеју у Атини, који је датиран у X век. Неспретни, готово почетнички, дечји цртежи светитељских ликова у угравираним медаљонима највише подсећају на ране словенске представе хришћанских светитеља.³ Епиграфске особине урезаних натписа не би могле да прелазе XII век. Нарочито је карактеристичан начин писања имена св. Полихронија (види и слово А) (сл. 6). Изгледа да је крст могао настати у IX или X веку, и то вероватно у области Ниша, која је већ у раним вековима хришћанства била позната као значајна покрајина.

Крст се сада налази у Народном музеју у Нишу.

Радомир Николић

Н а п о м е н е

¹ S. Radojčić, Bronzani krstovi — relikvijari iz ranog srednjeg veka u beogradskim zbirkama, Zbornik za umetnost zgodovino knj. V—VI, Laureae F. Stele, Ljubljana 1959, sl. 51—63.

B. A. Rybakov, Die angewandte Kunst der Kiewer Rus, geschichte der Russischen Kunst,

Band I, Dresden, sl. 165—166; 170—173; 181—183.

² С. Радојчић, Црква у Коњуху, Зборник радова Византолошког института САН, књ. 1, Београд 1952., сл. 31 и 49.

³ Л. Нидерле — Словенске старине, Нови Сад, 1954, сл. 12.

UNE CROIX DE BRONZE PALEOMEDIEVALE

Au Musée national de Niš se trouve une grande croix de bronze, qui est une des rares croix de ce genre datant des premiers siècles du moyen âge. Elle fut découverte en 1923 au pied de la forteresse médiévale de Svrlijig, située non loin de Niš et détruite à une époque très reculée. A en juger par ses dimensions assez considérables, nous sommes portés à croire que cette croix avait servi à l'occasion de processions solennelles. Sur la face antérieure de la croix sont gravés, dans des médaillons, les bustes de Jésus Christ, de

St. Gérante, de St. Georges, de St. Théodore et de Sainte Polychronie, mère de St. Georges. Etant donné que la figure de St. Georges se trouve au centre de la croix, il y a lieu de supposer que cette croix appartenait à une église dédiée à St. Georges. La forme de la croix, le dessin, le choix et la disposition des figures, ainsi que les particularités épigraphiques des inscriptions témoignent que la croix ne pouvait point être postérieure au XIIe siècle. Selon toute probabilité, la croix date du IXe ou du Xe siècle.

R. Nikolić